

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

21^e JAARGANG

WOENSDAG 19 FEBRUARI 1936

No. 1051

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Assistent-Redacteur: L. R. W. Soutendijk.

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijgeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Blz.
HONDERD JAAR „JOINT STOCK BANKING" IN ENGELAND door Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.....	130
De rubberpositie door J. F. Haccoû	131
Luchtvaartwegen in het Verre Oosten door Dr. Hk. Riemens	132
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
Denemarken in 1935 door Dr. R. Aschenbrenner ..	134
AANTEEKENINGEN:	
Het koloniale vraagstuk	135
Duitsche afzetmoelijkheden in de Vereenigde Staten	136
Werkloosheid en buitenlandsche handel in de Vereenigde Staten.....	136
INGEZONDEN STUKKEN:	
Buitenlandsch krachtvoeder en de kostprijs der melk door J. Horryng met Naschrift door Dr. D. Hoek	137
ONTVANGEN BOEKEN	140
MAANDIJFERS:	
Hypotheekrente in Nederland.....	140
STATISTIEKEN	141—144
Geldkoersen. — Wisselkoersen. — Bankstaten.	

18 FEBRUARI 1936.

Nog steeds blijft de verruiming van de middelen op de geldmarkt aanhouden. Voor drie-maands bank-accepten is er thans op 1½ pCt. geld beschikbaar. Halfjaars schatkistpapier noteert 1¼ pCt., jaars 1¾—2 pCt. Callgeld doet onveranderd ½ pCt. De pro-longatierente is van 2 tot 1½ pCt. teruggelopen.

* * *

Op 20 dezer stelt de Minister de gelegenheid open in te schrijven op een totaal bedrag van f 25 miljoen schatkistpapier. Behalve op 3- en 6-maands promessen kan er geboden worden op jaarsbiljetten rentende 3 pCt. en 5-jaars met een rentevergoeding van 3½ pCt.

De toestand op de wisselmarkt is nog onveranderd. De omzetten zijn zeer onbelangrijk. Het is nog steeds de Dollar, waarop aller aandacht gevestigd is. Na een tijdelijke verbetering tot 1.46½, volgde weder een reactie tot 1.45½, op welken prijs Amerika weder aanstalten maakte goudexporten in gereedheid te brengen. Het is nog onbekend, of het werkelijk tot afzending gekomen is. Het maakt sterk den indruk, dat den Amerikaanschen banken van hooger hand op een of andere wijze tegemoet gekomen wordt om deze goudremises mogelijk te maken. Het Pond Sterling heeft zich niet kunnen handhaven; het is van 7.29½ tot 7.26¾ teruggelopen. De \$/£ koers werd op ca. 5 vastgehouden. De Fransche Franc schommelde hoofdzakelijk tusschen de 9.72½ en 9.73. £/Fr. Frs. liepen terug tot 74.77, \$/Fr. Frs. deden tenslotte 14.96½. De veel besproken Fransche leening heeft thans haar beslag gekregen.

Belga's bleven ca. 24.80. Aangeboden waren Marken, die tot 59.15 inzakten. De verschillende soorten Sperrmarken zijn niet noemenswaardig veranderd. Zwitsersche Francs 48.11. Lires, nieuwe rekening, 11.80. Canadeesche Dollars 1.46¼. Yen 42.50.

Op de termijnmarkt zijn de marges, achteruit blijven loopen. Het agio voor 1- en 3-maands Ponden liep tot 7/8 resp. 5/8 terug. Dollars op deze termijnen ¼ resp. 1¼ p. boven kassa. Ook op de termijnmarkt blijven de omzetten tot het hoogstnoodige beperkt.

De goudprijzen zijn deze week blijven dalen. Baren, zoowel levering Amsterdam als Londen, noteeren rond de f 1.649. Eagles 2.49½, Sovereign 12.27, Gouden Tientjes 10.12. Marken bankpapier 41.50, Marken zilver 43¼.

HONDERD JAAR „JOINT STOCK BANKING” IN ENGELAND.

Dit jaar viert de grootste Londensche „Joint Stock Bank”, de Midland Bank, die in omvang nog uitsteekt boven het viertal andere reuzen, met welke zij tesamen de „Big Five” vormt, haar honderdjarig bestaan.

Een lijvig gedenkboek¹⁾ verhaalt ons de geschiedenis van het machtige instituut. Wij willen uit dit boek enkele grepen doen.

De Midland Bank is ontstaan uit de in 1836 opgerichte Birmingham and Midland Bank. Zij zag in den eersten tijd van het Joint Stock Banking het levenslicht als kleine, locale bank en had haar ontstaan aan meer of minder toevallige omstandigheden te danken. De eerste directeur, Charles Geach, tevoren beambte bij het Agentschap van de Bank of England te Birmingham en zonder al te veel vooruitzichten werkzaam bij dit eerwaardige instituut, gevoelde zich daar niet langer tevreden en wist een aantal plaatselijke kapitalisten te interesseeren voor de oprichting van een nieuwe bank, waarvan hem zelf de leiding werd toevertrouwd.

De Joint Stock Banks, die met eenigen tegenzin door den Engelschen wetgever zijn erkend en wier rechtspositie eerst in de tweede helft der 19de eeuw bevredigend is geregeld, droegen allen in den aanvang een lokaal karakter. Veelal gaven zij in de plaats hunner vestiging bankpapier uit, een gewoonte, die echter na de Bank Charter Act van 1844 geen verdere uitbreiding mocht vinden en door een „uitstervingsstelsel” tenslotte verlaten is.

Meestal waren de betrekkingen, welke de in de provincie werkzame Joint Stock Banks tot de industrie in hun omgeving onderhielden, belangrijk, hetgeen in de „Sturm- und Drangperiode” van het Engelsche economische leven, welke eerst in de tweede helft der 19de eeuw haar einde bereikt, voor tal van locale en regionale banken noodlottig is geworden.

Het betoog van de schrijvers van het Gedenkboek der Midland Bank vormt één voortdurende verdediging van de twee volgende stellingen: vooreerst, dat slechts Joint Stock Banking op den duur de geschikte ondernemingsvorm voor het bankbedrijf kan worden geacht, en voorts, dat het alleen door een proces van vèr gaande concentratie mogelijk is geweest om in het Engelsche bankwezen de noodige mate van stabiliteit te verkrijgen.

Met beide stellingen, die onderling nauw samenhangen, kunnen wij van harte instemmen. De groei van het economisch leven reflecteert zich uiteraard ook in het bankwezen. Het moge aan enkele banken gelukken om in den vorm van de vennootschap onder firma of van de commanditaire vennootschap het bedrijf door de jaren en somtijds — men denke ten onzent aan de Firma R. Mees & Zoonen — zelfs door de eeuwen heen te blijven uitoefenen, dit blijven uitzonderingen. De steeds groeiende kapitalen, waarmee handel, verkeer en industrie werken, leidden tot een dusdanige toeneming van de credietbehoeften, dat slechts het in den vorm der naamlooze vennootschap uitgeoefende bankbedrijf in staat is om hierin blijvend te voorzien. Daarbij komt, dat slechts naamlooze vennootschappen een uitgebreid systeem van „branch banking” in toepassing kunnen brengen ter opzameling van de verspreide en voor verleenning van credieten beschikbare geldkapitalen, teneinde deze te doen vloeien naar de plaatsen, waar zij het best kunnen worden uitgezet.

Daarbij kan en mag een groeiende bankinstelling, werkende in een land met geografisch sterk gedifferentieerde industrie, zich niet bepalen tot één enkel district als arbeidsveld. Zij geraakt dan — de

¹⁾ A. Hundred Years of Joint Stock Banking. By W. F. Crick and J. E. Wadsworth. With a Foreword by The Right Hon. R. McKenna. Hodder & Stoughton, Publishers. London 1936, 464 blz.

ervaringen in de laatste Amerikaansche bankcrisis hebben het nog eens duidelijk getoond — veel te veel betrokken bij en afhankelijk van het wel en wee van één of slechts enkele bedrijfstakken. Het is een belangrijke factor in de ontwikkeling der Engelsche grootbanken geweest, dat zij door het spannen van een net van vestigingen over het geheele land, deels door stichting van eigen filialen, deels door fusies met andere banken, hun bedrijf hebben onttrokken aan al te groote en al te eenzijdige locale risico's.

De periode van groote bankconcentratie heeft in Engeland ongeveer in 1918 haar einde gevonden. De totstandkoming van in zich zelf voldoende evenwichtige bankinstellingen van reusachtigen omvang eenerzijds, en de angst, dat bij nog verder gaande concentratie, inzonderheid door fusie van grootbanken, de Staat tot regeling en drastische vrijheidsbeperking van het particuliere bankwezen zou overgaan anderzijds, hebben toen geleid tot een stagnatie van de concentratiebeweging, die in den omvang, welken zij bereikt had, stellig een zeer groot maatschappelijk voordeel met zich heeft gebracht.

Op geen gebied van het economisch leven schijnt ons versnippering van krachten zoo gevaarlijk, als juist op het gebied van het bankwezen, en de Engelsche bankgeschiedenis bevestigt dit ten volle. De voordeelen hebben verre tegen de nadeelen opgewogen. Toen in 1919 in Engeland, in Nederland en in vele andere landen de toenemende concentratie aanleiding gaf tot vrees voor het ontstaan van volledige, particuliere bankmonopolies of „money trusts” en allerwegen op wettelijke regeling werd aangedrongen, zeide wijlen Dr. A. Plate eens tot schrijver dezes: „Men moet niet spreken van concentratie van het bankwezen, doch veeleer van organisatie”. Daarmee bedoelde deze prominente zakenman, dat zonder concentratie in het bankwezen chaotische toestanden ontstaan, die in tijden van crisis groote gevaren met zich brengen. Het heeft ons steeds toegeschenen, dat in dit woord waarheid gelegen was. En het minutieuze verhaal van het groote werk, dat met name door wijlen Sir Edward Holden, jarenlang Chairman en eenig Managing Director van de Midland Bank, ten behoeve der concentratie is gedaan, en dat men in het Gedenkboek beschreven vindt, bevestigt er opnieuw de juistheid van.

Om een denkbeeld te geven van den groei der Midland Bank laten wij hier enkele cijfers volgen:

(In duizenden £)

Jaar	Gestort kapitaal	Reserve	Deposito's en crediteuren	Debiteuren	Wissels
1850..	120	18	112	34	239
1880..	300	120	2.015	1.327	619
1890..	638	500	5.616	3.502	1.374
1900..	2.523	2.523	37.845	19.774	4.119
1910..	3.989	3.590	73.415	41.088	6.686
1920..	10.860	10.860	371.842	189.720	57.672
1930..	14.248	14.248	399.606	203.583	83.923

Duidelijk toonen deze cijfers den enormen vooruitgang, inzonderheid in den loop dezer eeuw.

In welke mate het net van vestigingen der bank is gegroeid, blijkt uit het volgende staatje:

Periode	Gevestigde Filialen	Filialen, verkregen door fusie	Opgeheven filialen	Aant. filialen aan het einde der periode
1836-79	1	2	—	3
1880-89	16	8	—	27
1890-99	111	149	8	279
1900-09	135	247	3	653
1910-19	274	517	5	1.444
1920-29	691	—	91	2.044
1930-34	126	—	60	2.110

Wie zich voor de geschiedenis van de concentratie op het gebied van het bankwezen en voor den rechtsvorm der Engelsche banken interesseert, zal in het

Gedenkboek der Midland Bank veel van zijn gading vinden.

Wij mogen echter niet verhele, dat het omvangrijke werk in verschillende opzichten teleurstellend is gebleven. In de eerste plaats wordt veel te weinig een analyse gegeven van de transacties, die de bank in den loop der tijden ten behoeve van het bedrijfsleven heeft verricht. Dat de oorspronkelijke Birmingham and Midland Bank zich sterk op het gebied der industriële credietverleening heeft bewogen, blijkt wel duidelijk. Dat deze credieten meestal in den vorm van door de een of andere zekerheid gedekte rekening-courant-voorschotten of „overdrafts” werden verstrekt, komt minder duidelijk aan den dag. Belangwekkend ware hier de vraag geweest, in hoeverre de bank zich heeft gehouden binnen de grenzen der eigenlijk gezegde „bedrijfscredieten” en in hoeverre zij het ietwat gevaarlijke pad der „Anlage-credieten” heeft weten te vermijden. Daarover verneemt men echter vrijwel niets.

Ook wordt in het boek niet gesproken over de vraag, in hoeverre het Engelsche bankwezen na den oorlog voldaan heeft aan de industriële credietbehoeften. Den naam van de British Industrial Development Company, welke toch op initiatief van de Bank of England met deelneming van de „Big Five” is opgericht, hebben wij in dit boek tevergeefs gezocht, terwijl aan het voor de gestie der Engelsche banken zoo belangrijke rapport der Macmillan Commissie, dat slechts even geciteerd wordt in verband met de uiteenzetting van den Manager Hyde voor deze commissie, verder geenerlei aandacht is geschonken. Wie buiten de vragen betreffende den rechtsvorm der banken, de afbakening van de werkzaamheden tusschen centrale bank en Joint Stock Banks en de bankconcentratie zijn kennis door lezing van dit Gedenkboek wil verrijken, heeft alle kans bedrogen uit te komen. Maar binnen het kader der zoeven genoemde problemen bevat het boek veel waardevol materiaal.

G. M. V. S.

DE RUBBERPOSITIE.

Nu aan de hand van eenigermate betrouwbare cijfers de rubberpositie, zooals 1935 haar heeft geschapen, kan worden geanalyseerd, is het goed dit ook te doen. Indien wij dan met de *Productie* beginnen, dan krijgen wij voor de geheel onder de restrictie-overeenkomst vallende gebieden het volgende beeld:

	Toegestane export 1935 incl. carry- over 1934	Werkelijke export ten laste 1935	Over- schrijding (+) Tekort (-)
Malakka, Brunei en Laboean	375.379 long tons	370.580 long tons	- 4.799 l.t.
Nederlandsch-Indië, ondernemingen ¹⁾	144.549 „ „	144.652 „ „	+ 103 „
Nederlandsch-Indië, bevolking ¹⁾	123.942 „ „	142.328 „ „	+ 18.386 „
Ceylon	53.342 „ „	54.182 „ „	+ 840 „
Britsch-Indië	8.517 „ „	7.856 „ „	- 661 „
Burma	5.714 „ „	5.463 „ „	- 251 „
Br. Noord-Borneo..	8.479 „ „	8.869 „ „	+ 390 „
Serawak	20.291 „ „	19.285 „ „	- 1.006 „
Totaal	740.213 long tons	753.215 long tons	+ 13.002 l.t.
Daarvan onder douane-toezicht ge- plaatst om in 1936 te worden geëx- porteerd		4.839 „ „	
Geëxporteerd ten laste van 1935		748.376 long tons	
Daarenboven in 1935 verscheept		48.231 „ „	
Totaal export		796.607 long tons	
Verbruik en toeneming voorraden in deze productie-gebieden rond		6.393 „ „	
Productie dezer gebieden rond		803.000 long tons	

¹⁾ Hier werden de door het Gouvernement overgenomen licenties voor 20.000.000 K.G. rubber verrekend.

Uit deze cijfers, welke grootendeels, evenals de volgende, aan het Januari-overzicht van het International Rubber Regulation Committee zijn ontleend, blijkt, dat, met uitzondering van de Nederlandsch-Indische bevolkingsrubber, alle gebieden aan de internationale verplichting hebben voldaan, de meesten er zelfs nog onder zijn gebleven.

Vergelijken wij de wereldexporten over 1935 met die van 1934, dan krijgen wij de volgende opstelling:

	Export 1935	Export 1934	1935 meer (+) of minder (-) dan 1934
Hierboven vermelde ge- bieden	796.607 l. tons	965.747 l. tons	- 169.140 l. tons
Siam	28.051 „ „	17.714 „ „	+ 10.337 „ „
Fransch Indo-China	30.993 „ „	19.559 „ „	+ 11.434 „ „
Outsiders	20.145 „ „	13.695 „ „	+ 6.450 „ „
Totaal verschepingen	875.796 l. tons	1.016.715 l. tons	- 140.919 l. tons
Toeneming voorraden in de restrictie-gebieden rond	5.404 „ „	18.472 „ „	- 13.068 „ „
Productie voor export	881.200 l. tons	1.035.187 l. tons	- 153.987 l. tons

Uit deze overzichten blijkt, dat een deel der restrictie weer tenietgedaan is door vermeerdeerde exporten van de andere gebieden. Weliswaar is de dreiging in absolute cijfers niet verontrustend geweest, doch relatief toch zeker belangrijk; de vermeerdeerde export ad ruim 28.000 tons beteekent een vermeerdeering met ruim 50 pCt. van den uitvoer over 1934.

Aan een sterke toeneming van de uitvoeren van Siam en Fransch-Indo-China voor 1936 zijn evenwel door de internationale regeling grenzen gesteld, zoodat deze in dit jaar zich niet in die mate als in het vorige zullen kunnen ontwikkelen; hierdoor behoeft dus ook voor een verdere sterke toeneming van aanbod door deze productie-gebieden en de outsiders geen vrees te bestaan.

Doordat de belangrijkste producenten tot de restrictie-overeenkomst zijn toegetreden, heeft deze uit den aard der zaak de exporten beïnvloed en dank zij de beperking met 32½ pCt. wel zeer ingrijpend. Voor een beschouwing van de positie van het product is het zodoende van meer belang de ontwikkeling van de consumptie te beschouwen, omdat ten slotte van dezen kant de duurzame verbetering moet komen, zolang niet de productie-capaciteit gereduceerd wordt.

Het *verbruik* in 1935 kan thans op rond 942.000 tons getaxeerd worden, hetgeen ten opzichte van 1934 een verbetering met ongeveer 5.000 tons beteekent. Dit op zichzelf is een zeer bemoedigend verschijnsel, hoewel deze toeneming tegenover die in 1934 (toen met ruim 127.000 tons) in het niet zinkt. Het verbruik over 1935 beteekent in ieder geval een nieuw record, dat geheel op rekening van de Vereenigde Staten moet worden geschreven. Daar heeft zich de ontwikkeling der laatste jaren, zij het ook in 1935 geleidelijker, voortgezet, zooals uit het volgende staatje blijkt (eveneens aan de zoeven gemelde publicatie ontleend):

Jaar	Vereenigde Staten	Engeland	Verbruik van: Overige wereld excl. prod. landen	Totaal excl. prod. l.
1931	350.000 tons	76.600 tons	251.300 tons	677.900 tons
1932	332.000 „	78.000 „	273.500 „	683.500 „
1933	401.000 „	79.600 „	327.200 „	807.800 „
1934	464.600 „	110.100 „	362.100 „	936.800 „
1935	497.200 „	99.600 „	345.200 „	942.000 „

De krachtige toeneming van Engeland in 1934 heeft zich in 1935 dus niet ten volle kunnen handhaven en ook in de overige wereld heeft 1935 een bescheidener verbruik gebracht. Dat de Vereenigde Staten hierop een uitzondering maken valt in het licht van de geheele ontwikkeling daar niet te verwonderen. Immers, de automobiël-industrie heeft boven haar werkplan 1935 ook in dat jaar nog een krachtig begin gemaakt met de uitvoering van dat, wat eigenlijk voor 1936 bestemd was (en de activiteit in dien bedrijfstak ondervindt daarvan ook thans reeds door een, wellicht tijdelijke, vermindering den invloed) en zodoende is de auto-productie in 1935 boven de 4.000.000 wagens gekomen. Toch mag dit cijfer o.i. niet tot een te groot optimisme leiden, want sedert 1929 is ook voor dezen bedrijfstak veel veranderd. Reeds vóór dat jaar, en nadat de industrie haar stabilisatie had bereikt, vormde naast de vervanging van oude wagens de export de voornaamste bron van activiteit; in de Vereenigde Staten bleek het verzadigingspunt meer en meer te worden bereikt. Voor den uitvoer is de positie veel minder gunstig geworden, doordat overal in consumptiecentra, ook voor Amerikaansche merken, fabrieken

zijn opgericht. Voor de vervangingen echter staan juist in 1935 en 1936 de groote producties van 1928 en 1929 op het programma, doch in de toekomst komen de magere jaren 1931 en volgende, welke zeker tot geringere activiteit uit dezen hoofde zullen leiden.

Wat het totaal aantal geregistreerde wagens in de Vereenigde Staten betreft, per ultimo 1934 bedroeg dit reeds weer ruim 25.100.000, tegen een maximum van ruim 26.700.000 in 1930. Wel is er dus nog een marge, wel zal, indien de ontwikkeling in Amerika in het algemeen in gunstige richting gaat, een toeneming der z.g. „nieuwe aankopen” mogen worden verwacht, doch men zal zich o.i. op den langeren duur in het gunstigste geval op een zeer geleidelijke ontwikkeling moeten instellen, waardoor de te verwachten afneming van het aantal te vervangen wagens eenigszins gecompenseerd zal worden.

Ook het verbruik van regeneraat in de Vereenigde Staten is in 1935, zelfs relatief sterker, toegenomen, nl. van 22.2 tot 22.7 pCt. van het verbruik van ruwe rubber; dit bewijst temeer, dat het surrogaat meer dan dat is en een zelfstandige plaats heeft verworven, want deze toeneming valt te registreeren tezamen met een voor de rubbercultuur onbevredigend prijsverloop.

Het *prijsverloop*, hoewel in het begin van 1935 vast, had overigens tot ongeveer October een dalende tendens, welke daarna geleidelijk in een stijgende overging; de gemiddelde prijs is evenwel in 1935 iets beneden dien van 1934 gebleven.

De *voorraden* vertoonen, het behoeft na onze beschouwing van de productie en het verbruik geen speciale toelichting, een vermindering. Liet 1934 nog een overschot van productie over consumptie van ruim 98.000 tons, in 1935 overtrof de laatste de eerste met 61.000 tons, en dit komt dan ook tot uiting in den wereldvoorraad, vide onderstaande, aan de reeds geciteerde periodiek ontleende, cijfers:

	per ult. 1935	per ult. 1934	Verbetering
Voorraden in consumptielanden rond	459.600 t.	rond 487.600 t.	rond 28.000 tons
Voorraden in productielanden buiten het restrictie-gebied rond	33.000 " "	65.400 " "	32.400 "
Voorraden in productielanden binnen het restrictie-gebied rond	71.100 " "	65.700 " "	- 5.400 "
Zeilende voorraden	83.000 " "	126.000 " "	43.000 "
Totaal rond	646.700 t.	rond 744.700 t.	rond 98.000 tons

Hieruit blijkt, dat de zichtbare voorraden sterker verminderd zijn dan uit de productie/consumptieverhouding volgt, hetgeen dus hierop neerkomt, dat de onzichtbare voorraden moeten zijn toegenomen. Hierdoor wordt dus de meening der Londensche rubberfirma Figgis & Co. bevestigd; deze taxeert de onzichtbare voorraden buiten de Vereenigde Staten per ultimo 1935 op 100.000 tons.

Naaste toekomst. Nu voor het eerste halfjaar 1936 de restrictie op 40 pCt. is vastgesteld beteekent dit, dat gedurende deze periode een verdere verbetering der statistische positie kan worden verwacht; immers, het verbruik op rond 500.000 tons ramende, zal de export ad rond 410.000 tons daarbij sterk ten achter moeten blijven. De verbetering in den rubberprijs valt dan ook zeker ten deele uit dezen hoofde te verklaren, hoewel wij voor ons gelooven, dat de voornaamste factor toch wel is de algemeen optimistische tendens op de markten der groothandelsproducten en de stemming op de effectenbeurs, gepaard aan het feit, dat de statistische positie in verhouding tot de consumptie een dragelijk beeld begint te vertoonen.

Wij mogen evenwel niet vergeten, dat de rubber ook is geworden tot een product, waarvan het aanbod, en daarmee de mate der prijsbeweging, door het internationale comité kan worden gemanipuleerd.

Voor de verderaf liggende toekomst zien wij de verhoudingen nog steeds niet bijzonder gunstig. Er zijn op het oogenblik geen teekenen, die erop wijzen, dat binnen korten tijd een sterke vermeerdering van het verbruik kan worden verwacht, zoodat de ver-

houding tusschen verbruik en productie-mogelijkheid zeer ongunstig blijft. Tenslotte wordt de voortbrenging weliswaar tot ultimo 1938 door de restrictie-regeling beheerscht en kan gedurende deze periode dus een aanpassing aan het verbruik worden gehandhaafd, doch daarna?

En deze periode van restrictie wordt helaas niet benut om de werkelijke positie van het product te verbeteren; eerder nemen wij het tegendeel waar, men geeft den aanplant rust en stelt producenten in de gelegenheid een deel hunner aanplantingen nog te verbeteren, hetgeen moet leiden tot opvoering der toekomstige potentieele productie.

Daarnaast blijft het probleem der *bevolkingsrubber*; men is thans doende alle tuinen te registreeren en binnen enkele maanden mogen wij het resultaat daarvan verwachten. Wij vreezen, dat dan cijfers zullen worden gepubliceerd, welke zeer teleurstellen, omdat zij zelfs pessimistische verwachtingen zullen overtreffen.

En ook hier staat een productie-capaciteit, welke duurzaam is en niet alleen een druk op de markt zal geven, doch bovendien het probleem van de onderlinge verhouding van ondernemings- en bevolkingsproducenten in de toekomst aan de orde zal stellen.

Hoewel de statistische positie van het product in het algemeen sterk verbeterd is, mogen toch o.i. deze vragen zeker niet uit het oog worden verloren bij een beoordeeling van de verhoudingen.

Weliswaar wordt thans ook de research, het zoeken naar nieuwe verbruiksmogelijkheden, steeds intensiever ter hand genomen, doch voordat hier zichtbare resultaten worden geboekt, zullen vermoedelijk jaren verlopen. En dan kunnen onder de bestaande productie-verhoudingen voor vrije voortbrenging alleen zulke mogelijkheden resultaat geven, welke het verbruik sprongsgewijze tot de potentieele productie opvoeren.

J. F. H.

LUCHTVAARTWEGEN IN HET VERRE OOSTEN.

Het is een opmerkelijk feit, dat het luchtvaartnet in het Oosten van Azië nog zoo vele lacunes vertoont. Dit valt vooral op, wanneer men de uitstekende verbindingen, die reeds bestaan tusschen Europa en Zuid-Oost-Azië, vergelijkt met wat in Oost-Azië is tot stand gekomen. Behalve deze eerste lijnen, waartoe destijds de K.L.M. het initiatief heeft genomen, en waarop thans bovendien de Britsche en de Fransche vliegtuigen vliegen, bestaat er in den grond van de zaak nog maar heel weinig van eenige beteekenis. Japan heeft eenige lijnen, die echter niet met het eigenlijke China zijn verbonden; op de Philippijnen bestaat een enkel lijntje, eveneens zonder aansluiting met het vasteland; in Nederlandsch-Indië vliegt de K.N.I.L.M. tusschen de groote plaatsen op Java en Bali en verder van Java uit op Singapore en Medan en sedert korten tijd op Balikpapan, terwijl doortrekking van de Singaporelijn naar Saigon in overweging is — een dienst van Java op Macassar is na korten tijd weer opgegeven — en dan is men, op de binnenlandsche diensten in China na, vrijwel aan het einde.

Wat deze laatste diensten betreft valt onderscheid te maken in de lijnen langs de kust, van Canton naar Shanghai en van Shanghai over Nanking naar Peking, en de lijnen naar het binnenland, van Shanghai en Canton uit. De eerste diensten worden uitgevoerd door de Chinese National Aviation Corporation (C.N.A.C.), een Chineesch-Amerikaansche onderneming, de laatste door de Eurasia Aviation Corporation, waarin Chineesche en Duitsche belangen vertegenwoordigd zijn. Ondanks de groote beteekenis, welke deze Chineesche lijnen hebben voor het economisch leven van het land, mist men noode de verbinding met de Europeesche luchtmail-diensten. De luchtmail voor China moet, door het ontbreken

van deze schakel, nog altijd per schip van Singapore worden doorgezonden, en bereikt van daar uit Mid- en Noord-China eerst na zeven of meer dagen. Het groote voordeel van de snelle verbinding tusschen Europa en Singapore gaat daardoor weer grotendeels verloren, en het bedrijfsleven in deze streken bedient zich veelal van de spoorwegverbinding over Siberië, welke weg slechts enkele dagen meer tijd in beslag neemt, terwijl geen extra luchtrecht behoef te worden betaald.

Deze toestand duurt nu al enkele jaren, en steeds wordt de drang grooter, om aan dit isolement van China — en daarmee ook van Japan — een einde te maken. Aan plannen heeft het niet ontbroken, maar tot dusverre is alles steeds gestrand op de politieke moeilijkheden, waaraan het in de afgelopen jaren in het Verre Oosten niet heeft ontbroken. Vooral de Chineesch-Japansche tegenstelling heeft veel kwaad gedaan aan de ontwikkeling van een normaal luchtvaartnet; de Chinese Regeering is bevreesd, aan andere mogendheden het recht toe te kennen, een lijn op China te openen, omdat het dan hetzelfde aan Japan niet langer meent te kunnen weigeren. En zoo bestaan daar dan, door een geringen afstand gescheiden, twee groepen van luchtvaartdiensten, de Chinese en de Europeesch-Aziatische. Wanneer men de kaart van Oost-Azië bezielt, blijkt eerst recht, hoe dwaas deze toestand is. De Fransche lijn reikt reeds tot Hanoi, en zelfs is er een verbinding tusschen Bangkok en Yunnanfoe door Air-France tot stand gebracht, waarmee dus feitelijk Zuid-China reeds is aangesloten op de lijnen naar Europa. De verbinding tusschen Yunnan, dat geheel op Fransch Indo-China is georiënteerd, en het overige China is echter zeer gebrekkig. Er bestaat op papier weliswaar een binnenlandsche Chinese lijn naar Yunnanfoe, maar door het hooge bergterrein en door de weersgesteldheid functioneert deze dienst zeer onregelmatig. Voor de verbinding tusschen China en Europa zijn de lijnen via Yunnanfoe dan ook niet te gebruiken.

Het Deutsche plan, Shanghai met Berlijn te verbinden langs den kortsten weg, zou een zeer rationeele oplossing hebben beteekend van het vraagstuk der verbinding tusschen China en Europa. De Sovjet-Unie weigerde den Duitschers echter over haar gebied te vliegen, en zoo kon men niet anders doen dan eenige lijnen in het binnenland van China openen, zonder aansluiting met Europa of zelfs met den Siberischen spoorweg. Het ziet er niet naar uit, dat de verhouding tusschen Duitschland en Rusland binnen afzienbaren tijd zoodanig zal verbeteren, dat aan de plannen van de Lufthansa uitvoering kan worden gegeven. Ook indien een luchtvaartmaatschappij van andere nationaliteit dan de Deutsche de verbinding over land met China tot stand zou willen brengen, zou de onrust, welke in het Westen van China heerscht, voorshands een ernstig bezwaar opleveren, en wellicht nopen tot een grooten omweg, ongeveer langs den Transsiberischen spoorweg.

Het lag het meest voor de hand, dat de Europeesche luchtmaildiensten voor een aansluiting van hun lijnen op China zorgden. Reeds geruimen tijd geleden werden plannen tot dit doel gemaakt, maar ook hier doken de politieke moeilijkheden steeds weer op; moeilijkheden, die van verschillenden aard waren, maar die tot nu toe steeds tot eenig gevolg hadden, dat elke rechtstreeksche verbinding uitbleef. De Chinese lijn mocht niet te Hongkong, en de Britsche niet te Canton komen. Daardoor zal, ook wanneer de Engelsche lijn van Hongkong naar Penang en Singapore is tot stand gekomen, de kleine étappe van Honkong tot Canton per trein moeten worden afgelegd.

Nog ouder dan de Britsche plannen, en thans eveneens in een vergaand stadium van voorbereiding, verkeerden de Fransche ontwerpen. Zij komen neer op een lijn van Hanoi naar Canton, welke eerste stad in

directe verbinding staat met Marseille. Reeds heeft de centrale Chinese Regeering haar toestemming tot het vliegen op deze route gegeven aan de Chinese Nationale Luchtvaartmaatschappij, maar het lot van de geheele onderneming is min of meer twijfelachtig, zoolang niet de te Canton zetelende provinciale Regeering van Kwantoeng haar medewerking verleent. Laatstgenoemd bestuur bezit een eigen luchtlijn van Canton naar Lungchow, aan de grens van Indo-China gelegen, en zij koesterde het voornemen, deze lijn door te trekken, in samenwerking met den Franschen dienst, tot Hanoi. Nadat aanvankelijk, in November 1935, de Regeering van Canton zoo ver was gegaan, dat zelfs een proefvlucht voor de rechtstreeksche verbinding Hanoi-Canton werd verboden, schijnt thans overeenstemming met de Regeering te Nanking te zijn bereikt. Het ligt in de bedoeling, de nieuwe lijn in Februari reeds te doen functioneeren.

Het laat zich dus aanzien, dat het isolement op het gebied van de luchtvaart, waarin China zoo lang heeft verkeer, weldra tot het verleden zal behooren, en dat men zelfs de keuze zal hebben tusschen een Fransche en een Engelsche verbinding met Europa. Voor de beide erbij betrokken Europeesche maatschappijen beteekent dit natuurlijk een zeer waardevolle aanvulling van hun dienst. Indirect is deze ontwikkeling niet in het voordeel van de derde maatschappij, die bij de verbinding tusschen Europa en Zuid-Azië is betrokken: de K.L.M. Deze maatschappij, die niet alleen pionierswerk heeft verricht ten aanzien van de verbinding met Azië, maar die ongezeggelijk ook erin is geslaagd om de eerste onder haar concurrenten te blijven — haar diensten zijn én sneller én regelmatig — loopt hier het gevaar, meer uitsluitend op één gebied, Nederlandsch-Indië, te zijn aangewezen voor de voeding van haar lijn. Het is zeer wel mogelijk, dat de nieuwe verbinding tusschen China en Indo-China respectievelijk Malakka ook de K.L.M. ten goede komt, maar de dienstregelingen zullen natuurlijk zóó worden opgemaakt, dat de rechtstreeksche aansluiting steeds door de Fransche of Engelsche hoofdlijn wordt bezorgd, en Air-France zoowel als de Imperial Airways krijgen hier een duidelijken voorsprong.

Dit treft des te harder, omdat het de Nederlandse maatschappij niet mogelijk is geweest, een aandeel te krijgen in het verkeer met Australië. Gelijk men weet, is het waarlijk niet aan een gebrek aan energie van Nederlandsche zijde te wijten geweest, dat deze verbinding in uitsluitend Britsche handen is gebleven. Wanneer op het gebied van de luchtvaart in meerdere mate het beginsel van den vrijen handel, of, wil men, van de vrije lucht — en van de vrije landing — werd gehuldigd, dan zou de Nederlandse maatschappij de eerste zijn, die daarvan de vruchten plukte. Helaas is het anders.

Nadat de pogingen om vergunning te krijgen tot het vliegen op Australië waren gestrand, hebben de Nederlandsche en de Indische maatschappij niet stil gezeten. Men tracht thans in de eerste plaats een verbinding te verkrijgen tusschen Batavia/Soerabaja en Manilla. De totstandkoming van dit project zou de Philippijnen geheel tot „achterland” van Indië maken, voor zover het de verbinding door de lucht met Europa betreft. De ontworpen lijn naar Manilla zou van nog veel grooter beteekenis worden, wanneer Amerika zijn plannen, om den dienst over den Stillen Oceaan in te voeren, verwezenlijkt. Manilla belooft dan een centrum van groot belang te worden, en Nederlandsch-Indië zou in het bezit komen van een zeer snelle verbinding met het Westen van Amerika. Van nog grooter belang voor de K.L.M. zou de lijn op Manilla zijn, wanneer, gelijk in de bedoeling ligt, de Amerikaansche lijn — waarop de bekende „Clippers” vliegen — wordt doorgetrokken naar de Chinese kust bij Canton. De Amerikanen, die zoomin van de Chinese als van de Britsche autoriteiten

het recht schijnen te kunnen verkrijgen, op hun gebied te landen, zouden dan niet Canton of Hongkong, maar het nabijgelegen Portugeesche Macao tot eindpunt krijgen. Op deze wijze zou de K.L.M. eveneens een gedeelte van het verkeer tusschen Europa en China (of Japan) tot zich kunnen trekken door middel van een voedingslijn der K.N.I.L.M. Weliswaar is de omweg over Java vrij groot, maar wanneer de aansluiting goed is, telt het bezwaar daarvan niet te zeer, vooral niet, wanneer de dienst tusschen Java en Europa evenveel sneller kan blijven dan de Fransche of de Engelsche dienst als thans het geval is.

Zou de verwezenlijking van de Nederlandsche plannen evenwel nog in een velder weggelegde toekomst liggen dan die der beide andere landen, dan is dit een zeer wezenlijk nadeel: is men eenmaal met de andere diensten vertrouwd geraakt voor de verbinding per luchtpost tusschen China en Europa, dan is het moeilijker, om achteraf terrein te winnen op zijn medestanders. Snelle uitvoering van deze plannen is dan gewenscht.

„Im letzten Ende” blijft echter het voordeel aan de zijde van het Duitsche plan. Voor de verbinding tusschen China en Japan met West-Europa is de omweg langs de Aziatische kust te groot dan dat op den duur deze weg bij voorkeur genomen zal worden. De verre toekomst spreekt vóór het Duitsche plan. Bij een luchtvaart-maatschappij zijn het evenwel niet alleen de vliegtuigen, die snel zijn: de geheele ontwikkeling van het bedrijf heeft een tempo, dat in de meeste andere ondernemingen onbekend is, en de onmiddellijke toekomst is dan ook van veel grooter belang dan de waarschijnlijke veranderingen over langere tijd. Voor de Nederlandsche luchtvaart is het zéér te hopen, dat de verbinding met Manilla en met de Chineesche kust zoo gauw mogelijk tot stand komt.

Hk. RIEMENS.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

DENEMARKEN IN 1935.

Dr. R. Aschenbrenner te Kopenhagen schrijft ons: De economische toestand van Denemarken is in 1935 veel verbeterd, niettegenstaande het feit, dat de omvang van den *buitenlandschen handel* ten naastenbij gelijk is gebleven. Het land had in 1934 een uitvoeroverschot van Kr. 125 miljoen, hetwelk door andere inkomsten op de betalingsbalans niet geheel kon worden gedekt. Als gevolg hiervan werd de controle op den invoer in het afgelopen jaar verscherpt, wat in een beperking van den uitvoer van verschillende artikelen tot uiting kwam. Op deze wijze is de invoer in 1935 met Kr. 25 miljoen verlaagd. Tegelijkertijd steeg de uitvoer met Kr. 31 miljoen, zoodat het invoeroverschot in 1935 bij een invoer van Kr. 1.329 miljoen en een uitvoer van Kr. 1.266 miljoen Kr. 62 miljoen bedraagt.

Op grond van de reeds bekende cijfers is het mogelijk, dat de *betalingsbalans* overeenkomstig de raming in evenwicht is. Bij de passiefposten van de handelsbalans, ten bedrage van Kr. 63 miljoen, komen nog ongeveer Kr. 110 miljoen voor rentebetalingen aan het buitenland en ongeveer Kr. 20 miljoen voor uitgaven in de scheepvaart, in totaal dus ca. Kr. 193 miljoen. Hierbij werd aangenomen, dat de invoer en uitvoer van effecten als ook de inkomsten en uitgaven van het vreemdelingenverkeer tegen elkaar opwegen. Onder de activa moeten de inkomsten uit de scheepvaart met Kr. 200 miljoen en de rente-ontvangsten met Kr. 15 miljoen worden begroot, in totaal Kr. 215 miljoen. Indien men er nu rekening mede houdt, dat de netto-schuld van de banken aan het buitenland in 1935 met ca. Kr. 25 miljoen is gestegen, dan is de betalingsbalans voor 1935 ongeveer in evenwicht.

Het *binnenlandsche bedrijfsleven* stond verleden jaar in het teeken van opbloei. Wel steeg het indexcijfer van groothandelsprijzen slechts van 135 tot 139 (1913 = 100), doch men moet bedenken, dat de stij-

ging van de groothandelsprijzen in Denemarken naar verhouding eerder begon dan in andere landen, als gevolg van de grootere waardevermindering van de Deensche Kroon. De grootste stijging geven de landbouwproducten te zien. Opmerkelijk hierbij is, dat de kleinhandelsprijzen in verhouding slechts weinig zijn gestegen.

De *goudwaarde van den Deensche Kroon* was in 1935 onderhevig aan geringe schommelingen, welke ontstonden door de nauwe relatie met het Engelsche Pond. Begin 1935 noteerde zij 48.58 pCt. van de oude goudpariteit, daalde in Maart 1935 tot 47.04 pCt., om daarna tot het einde van het jaar weder tot 48.76 pCt. te stijgen.

Op de *geldmarkt* was de invloed van de verandering in de credietpolitiek van de circulatiebank duidelijk bemerkbaar. Als tegenwicht tot de ongunstige handelsbalans en de sterk geforceerde bouwbedrijvigheid, — welke, zooals men vreesde, op een débacle in het bouwbedrijf zou uitloopen — beperkte de Nationale Bank het crediet, door verhooging van het disconto van 2½ tot 3½ pCt., als ook door verkoop van obligaties ten bedrage van Kr. 36 miljoen. Deze politiek van credietcontractie had een sterkere daling van de obligatiekoersen tengevolge. Het indexcijfer daalde in den loop van het vorige jaar van 103.3 tot 97.8.

De *goudvoorraad* van de Nationale Bank daalde met Kr. 15 miljoen, welke werden geëxporteerd voor aflossing van een valutacrediet van Zwitsersche Frs. 20 miljoen. De bankbiljettencirculatie daalde van Kr. 386.2 miljoen ultimo Dec. 1934 tot Kr. 383.9 miljoen ult. Dec. 1935. De goudvoorraad is thans Kr. 118 miljoen, waarbij men in aanmerking moet nemen, dat de berekening op basis van de oude pariteit plaats vindt.

Bij de particuliere banken is de toeneming van de deposito's tot staan gekomen. In 1934 bedroegen zij ca. Kr. 100 miljoen. Daarentegen stegen de debiteuren met Kr. 75 miljoen.

In nauw verband met de wijziging van de credietpolitiek van de Nationale Bank waren de omzetten van obligaties en aandelen op de beurs te Kopenhagen in 1935 veel geringer dan in 1934. Niettemin is het indexcijfer van aandelen van 101.2 tot 104.5 gestegen. Vooral de koersen van scheepvaart-aandelen stegen, welke aandelen in verband met de verbetering op de vrachtenmarkt zeer gezocht waren.

De Deensche *industrie* geeft in het afgelopen jaar een belangrijke verbetering te zien. De productie-index steeg van 117 tot 123. De industriële uitvoer steeg, naar de waarde gemeten, met 15 pCt. Zijn aandeel in den totalen uitvoer bedroeg bijna 25 pCt., tegen enkele jaren geleden slechts 17 à 18 pCt.

De Deensche *landbouw*, de ruggegraat van het geheele Deensche bedrijfsleven, heeft de crisis weliswaar nog niet geheel overwonnen, maar de toestand is reeds in zoverre verbeterd, dat een acuut gevaar niet meer bestaat. Het jaar 1935 bracht voor den Deenschen landbouw een graanoogst, zooals in vroegere jaren niet was voorgekomen. Hij steeg van 33.8 miljoen hkg in 1934 tot 37 miljoen hkg in 1935. In tegenstelling met den mislukten suikerogst van 1934, waardoor 58.000 ton ruwe suiker moesten worden ingevoerd, is de suikerogst van het vorige jaar zoo groot, dat naast de dekking van de eigen behoefte aan uitvoer van suiker kan worden gedacht. Het grootste voordeel had de landbouw evenwel van de in den loop van 1935 ontstane prijsstijging van zijn dierlijke producten. De prijs voor boter steeg in den loop van het jaar van Kr. 204 tot Kr. 226 per 100 kg, die voor eieren van Kr. 1.— tot Kr. 1.64 per kg, terwijl de prijs voor varkensvleesch slechts weinig veranderde.

Voor de periode 1 Juli 1934 tot 1 Juli 1935 is het netto-overschot in den landbouw op Kr. 82 per ha vastgesteld. Het is mogelijk, dat het voor het tweede halfjaar 1935 nog hooger is, waarbij er ter verge-

lijking op moet worden gewezen, dat in de ergste depressiejaren, 1931/1932, met een tekort van Kr. 13 per ha werd gewerkt. Verschillende door de Regeering ingestelde verordeningen tot steun aan den landbouw hebben er ongetwijfeld toe medegewerkt, den toestand van den landbouw belangrijk te verbeteren. Bijzonder zwaar zijn tegenwoordig nog de op de landbouwbedrijven drukkende schuldverplichtingen. Er zijn evenwel wetten in voorbereiding, welke den landbouw ook in deze richting zullen helpen.

In het teeken van een grooten opbloei stond voorts de Deensche *scheepvaart*. Sedert September 1935 is er geen opgelegde tonnage meer. De geheele handelsvloot is in de vaart. Het indexcijfer voor scheepsvrachten steeg in den loop van het jaar van 97.6 tot 111. Ongeveer de helft van de Deensche handelsvloot vaart in buitenlandschen dienst en is derhalve voor het geheele bedrijfsleven een waardevolle bron van inkomsten. Ook de ontvangsten van de *visscherij* zijn hooger dan die van het voorafgaande jaar.

Karakteristiek voor de sterke opleving van het Deensche bedrijfsleven in het afgelopen jaar is: vooruitgang in elken tak van het bedrijfsleven, waarbij *het volumen van den buitenlandschen handel echter vrijwel gelijk bleef*.

Terwijl in normale tijden bij een vrij bedrijfsleven een economische opleving van een zoo nauw met den wereldhandel verbonden land als Denemarken ook een verhooging van den buitenlandschen handel tengevolge had moeten hebben, is deze — evenals in andere landen — uitgebleven. Het Deensche bedrijfsleven heeft zich in het afgelopen jaar onder den drang der tijdsomstandigheden verder op autarkie ingesteld. De productie-index voor industrieele goederen (1931 = 100) steeg in het zoo sterk agrarisch georiënteerde land van 117 in Jan. 1935 tot 124 in Dec. 1935. De grootste stijgingen geven de kleedingindustrie (van 121 tot 141) en de chemisch-technische industrie (van 113 tot 127) te zien.

Tegenover de *productiebeperking in den landbouw* als gevolg van de geringere afzetmogelijkheden in het buitenland staat de *uitbreiding van de industrieele productie*. Deze ontwikkeling leidt ertoe pogingen aan te wenden, het aan grondstoffen arme land de voor de grootere industrieele productie noodzakelijke grondstoffen door uitvoer van landbouwproducten te verschaffen, en gelijktijdig den invoer van fabrieken te beperken.

Denemarken is als land, dat levensmiddelen voortbrengt, in sterke mate van het buitenland afhankelijk. De in den laatsten tijd toegenomen vraag naar levensmiddelen zal ongetwijfeld in de naaste toekomst een gunstigen invloed op het Deensche bedrijfsleven uitoefenen. Daarmede is het eigenlijke economische vraagstuk van Denemarken echter nog niet opgelost. Dit is er op gericht, door een zoo groot mogelijke onafhankelijkheid van het buitenland de van daar doorwerkende economische schommelingen te verzwakken en het geheele bedrijfsleven een zoo gelijkmatig mogelijke ontwikkeling te geven. Deze nieuwe oriëntering zal noodzakelijk gepaard moeten gaan met een reorganisatie van den Deenschen landbouw en als gevolg daarvan van een deel van den buitenlandschen handel, waarvan de omvang op het oogenblik daarom zoo weinig te overzien is, omdat de toekomstige ontwikkeling van den internationalen handel nog onzeker is, en het Deensche bedrijfsleven zich aan den invloed hiervan niet kan onttrekken.

Hierbij komt nog, dat ook het *werkloozenvraagstuk* in Denemarken, evenals in de andere landen, onopgelost is. Wel kon het aantal werklozen in den loop van het laatste jaar aanzienlijk verminderen, en wel van het hoogste aantal van 138.000 in Februari 1935 (waarvan niet-verzekerd 19.900) tot 61.400 (waarvan niet-verzekerd 11.400) in Juli 1935, doch begin Januari 1936 werden weder 141.000 werklozen (waarvan 16.000 niet-verzekerd) geregistreerd op 3.6 miljoen inwoners. Daarbij moet rekening worden ge-

houden met den betrekkelijk gunstigen economischen toestand en de sterke opleving van het bedrijfsleven gedurende het afgelopen jaar. Een terugslag zou op dit gebied de meest ernstige gevolgen hebben, zoodat in de naaste toekomst naast de economische nieuw- en heroriëntering het vraagstuk van de tewerkstelling van de werklozen van de meeste betekenis is.

AANTEKENINGEN.

Het koloniale vraagstuk.

De koloniale oorlog van Italië heeft het probleem van het bezit van koloniën scherp naar voren gebracht. Door de aanwezigheid van twee andere nationalistische, niet-bezittende rijken, Japan en Duitschland, wordt dit streven tot één van de grootste gevaren voor den wereldvrede en worden deze drie landen in zekeren zin automatisch naast elkaar en tegenover de wel-bezittende mogendheden geplaatst.

De verschillende uitlatingen, welke op een herverdeling van koloniën aandringen en de aanspraken, welke genoemde landen steeds in meerdere mate vernoemen, namelijk ten aanzien van Afrika naar voren brengen, wekken, ook afgezien van de moeilijkheden, welke er aan ieder der „oplossingen” verbonden zouden zijn, begrijpelijkerwijze een sterke reactie in Engelsche kringen. Reeds onmiddellijk na de verklaring van Hoare, waarin hij den wensch van de Britsche Regeering vertolkte om een beter gebruik van de economische hulpbronnen der wereld te bevorderen, verklaarden Engelsche regeeringskringen deze uitlating als doelende op een verdeling van grondstoffen, terwijl van een herverdeling van koloniën geen sprake zou kunnen zijn. Namens de Regeering heeft Minister Thomas nadrukkelijk hetzelfde gezegd. Uitvoerig is het Britsche standpunt o.a. uiteengezet in „International Affairs” van Januari—Februari 1936, waarin Lord Lugard, Engelsch lid van de Permanente Mandaat Commissie, de oorzaken van den eisch naar koloniën bespreekt en becritiseert en ook de van verschillende zijden gedane voorstellen behandelt.

Als belangrijkste redenen, welke ertoe leiden, dat landen koloniën wenschen te bezitten, noemt hij:

1. de druk van de bevolking en de noodzakelijkheid om te emigreren;
2. de behoefte aan grondstoffen en voedingsmiddelen en aan markten voor industrieele producten;
3. de wensch, om met de tegenwoordige koloniale machten gelijkwaardig te worden uit overwegingen van nationaal prestige.

Emigratie zal slechts op zeer beperkte schaal uitkomst kunnen geven.

De tropische en sub-tropische gebieden van Afrika en Azië zijn reeds dicht bevolkt; te meer, nu betere hygiënische toestanden ontstaan, waardoor epidemieën achterwege blijven, terwijl ook onderlinge oorlogen en slavernij verminderen.

Voor de surplus-millioenen van Europa zal daarom zeer zeker geen plaats te vinden zijn, zoodat territoriale veranderingen in Afrika zeker geen oplossing zouden brengen. Meer ruimte voor kolonisatie zouden de gematigde zônes van Noord- en Zuid-Amerika, Siberië en de Pacific bieden.

Ten aanzien van de tweede reden merkt Lugard op, dat deze zich uit in het streven naar het vrij kunnen beschikken over grondstoffen en het toegang krijgen tot locale markten zonder discriminatie of differentieele tarieven. De wereldmarktprijzen zijn evenwel sterk gedaald sinds 1929 en behalve voor tin is er geen geval van discriminatie in het Britsche Rijk t.a.v. voor export bestemde goederen bekend, zoodat dit Rijk ook ten aanzien van dit punt geenszins aanleiding tot ontevredenheid heeft gegeven. De valutamoeilijkheden zijn eveneens kunstmatig en niet te wijten aan een belemmering, aan het in- en uitvoeren bij de koloniale gebieden in den weg gelegd.

Lugard ziet, in aanmerking nemende, dat de onder Britsch mandaat staande gebieden ten aanzien van de

beschikbaarstelling van grondstoffen zeer weinig reden tot klagen geven, slechts een wijze, waarop het Britsche Rijk aan een wegnemen van onbillijkheden kan medewerken, nl. het volgen van een opendeurpolitiek in alle overzeesche territoria, die onder haar contrôle staan. Hij besluit met eenige oplossingen voor het onderhavige probleem, door verschillende vooraanstaande Engelschen verdedigd, in het kort te bespreken.

Zoo heeft Sir Arthur Salter een internationale conventie bepleit, waarbij alle grondstoffen gelijkelijk in vredes- en oorlogstijd verdeeld worden, doch een als aanvaller aangewezen Staat wordt uitgezonderd. Lugard vreest, dat regeling en toezicht hier onoverkomenlijke moeilijkheden zullen bieden. De Labourpartij heeft in haar programma opgenomen het ijveren voor een internationale contrôle over de grondstoffen-voorraden en een uitbreiding van het mandaat-systeem over koloniale territoria. Volgens sommige leiders beteekent dit een plaats van de Engelsche koloniën onder Volkenbondsmandaat.

Dit zal evenwel de thans ontevreden landen niet kunnen voldoen.

Het rechtstreeks overdragen van mandaten aan Duitschland of Italië zou zeker niet door de publieke opinie getolereerd worden. Alleen met toestemming van de daarbij betrokken inlandsche bevolking, of bij haar volkomen onverschilligheid, zou zoo iets mogen plaats vinden, doch Lugard is er van overtuigd, dat in Britsch-Afrika de onder mandaat staande gebieden geen verandering zouden wenschen.

Directe administratie door den Volkenbond is reeds in 1919 te Versailles terecht verworpen. Het succes in het Saargebied, wat een beschaafd land was, en waar slechts tijdelijk optreden noodig was, kan hier geenszins tot een andere meening aanleiding geven.

Het is zeer de vraag, of een van de aan de hand gedane oplossingen de ontevreden landen zal kunnen bevredigen en of de andere koloniale machten zich bij Groot-Brittannië zouden aansluiten. Wat zijn tenslotte de grenzen t.a.v. het streven naar gelijkheid op koloniaal gebied? Ook Polen zou reeds „colonial-minded” zijn en Tsjecho-Slowakije en Joego-Slavië zullen waarschijnlijk spoedig volgen. Heeft ieder land, dat zich maar luid genoeg doet hooren en zijn bevolking opvoert, recht op koloniën en economische expansie, ongeacht of de kolonie reeds een eigen bevolking heeft? vraagt Lord Lugard tenslotte.

In „der Deutsche Volkswirt” van 14 Februari jl. wordt naar aanleiding van de verklaring van Minister Thomas het Deutsche standpunt in het kort uiteengezet. De oplossing van het Deutsche grondstoffenprobleem zal altijd onvolledig en daarom illusoir blijven, zolang het land niet over *eigen* bronnen van grondstoffen kan beschikken en daardoor in het wagnat van de deviezenmoeilijkheden blijft vervlochten, afgezien nog van de kwestie van den overzeeschen afzet, welke dan eveneens van de handelspolitieke houding van derden afhankelijk blijft. Het uit het antwoord van de Britsche Regeering blijvende standpunt wordt door het blad voor den huidige wereldpolitieken toestand zeer ongunstig genoemd.

Duitsche afzetmoeilijkheden in de Vereenigde Staten.

Een der hoofdproblemen, waarvoor de internationale structuurveranderingen op economisch gebied ons land hebben gesteld, is de noodzakelijkheid, onzen afzet, welke tot dusver zeer eenzijdig was georiënteerd op enkele nabuurlanden, in sterkere mate te richten op nieuwe gebieden. Als een voorbeeld voor het streven in deze richting kan o.a. worden beschouwd het onlangs met de Vereenigde Staten afgesloten handelsverdrag. Voor de kansen, welke deze markt ons in de toekomst zou kunnen bieden, is uiteraard de positie onzer concurrenten daar te lan-

de van groot gewicht. Het mag daarom van belang worden geacht, in dit verband even de aandacht te vestigen op de specifieke moeilijkheden, waarvoor Duitschland zich als verkooper in de Vereenigde Staten ziet gesteld. Een interessante beschouwing van Dr. Biehl in de „Wirtschaftsdienst” van 24 Jan. jl. is hieraan gewijd.

In de eerste plaats is Duitschland uitgesloten van de voordeelen der meestbegunstiging, welke het door verdragen, zooals door de Vereenigde Staten met andere landen gesloten, eventueel zou kunnen verkrijgen. Intusschen moet de beteekenis hiervan niet worden overschat, aangezien deze verdragen doorgaans wel zoo ingenieus zijn geredigeerd, dat genoemde voordeelen meestal slechts enkele procenten zouden betreffen van den totalen invoer uit Duitschland.

Een veel grootere moeilijkheid is echter, dat de Deutsche producten op de Amerikaansche markt tegen relatief zeer lage prijzen moeten worden afgezet. De oorzaak hiervan is niet slechts gelegen in de moeilijkheden, welke de Amerikaansche markt voor Deutsche producten op zichzelf reeds biedt, doch ook in den onbegrensden concurrentiestrijd tusschen de Deutsche exporteurs onderling. Zoo zijn de prijzen van Deutsche waren in de Vereenigde Staten van 1933 op 1935 tot de helft gedaald. Dit geldt voor alle artikelen, zoodat een eventueel uitvallen van artikelen van hooge kwaliteit geen rol speelt bij de gemiddelde prijsdaling.

De schrijver vraagt zich af, of er, dit in aanmerking nemend, geen aanleiding bestaat voor den Duitschen afzet een rendabeler markt te zoeken. Een beantwoording van deze vraag hangt onmiddellijk af van de beantwoording van een tweede vraag, nl. of voor Duitschland de mogelijkheid bestaat zijn tot dusver uit Amerika betrokken onontbeerlijke grondstoffen elders te koopen, zonder dat dit afgifte van deviezen met zich zou behoeven te brengen. M.a.w., kan Duitschland deze grondstoffen door compensatietransacties van daarvoor in aanmerking komende landen verkrijgen?

Uit de cijfers van den buitenlandschen handel blijkt nu, dat van 1934 op 1935 (cijfers van Jan./Sept.) de Deutsche invoer uit de Vereenigde Staten met 150 m.R.M. verminderde, waartegenover de Deutsche invoer aan diverse grondstoffen uit „Kompensationswilligen Ländern” met 170 m.R.M. steeg, of te wel 70 pCt. van de totale toeneming van den invoer uit die landen. De wijziging van de Deutsche inkooppolitiek heeft reeds in het eerste jaar tengevolge gehad, dat de vermindering van den invoer uit de Vereenigde Staten bij katoen voor de helft en bij koper en lood ten volle elders werd gedekt, terwijl t.a.v. petroleum, hout en voedingsmiddelen nog een belangrijke extra-behoefte elders bevredigd kon worden.

Hieruit blijkt dus, dat Duitschland in sterke mate zijn behoefte aan grondstoffen elders dan in Amerika kan bevredigen en in mindere mate op de Vereenigde Staten als afzetmarkt aangewezen schijnt, dan tot voor kort het geval was.

Werkloosheid en buitenlandsche handel in de Vereenigde Staten.

Niettegenstaande de conjunctuurverbetering, welke het vorig jaar in de Vereenigde Staten is ingetreden, blijft de werkloosheid er bijna onverminderd voortduren. In de „Monthly Review” van „Lloyds Bank Ltd.” van Januari 1936 wordt dit voor een belangrijk deel aan de geweldige inkrimping van den buitenlandschen handel toegeschreven.

Hoewel betrouwbare gegevens omtrent de geografische verspreiding van de werkloosheid ontbreken, valt bijna met zekerheid te zeggen, dat zij het grootst is in de Amerikaansche havensteden.

Vergelijken wij het jaarlijksch gemiddelde van uitvoeren tusschen 1926 en 1930 met den uitvoer in

1934, dan blijkt, dat de totale uitvoer in waarde verminderde van \$ 4.687 miljoen tot \$ 2.100 miljoen; de uitvoer van ruwe katoen liep in die periode terug van \$ 765 tot \$ 372 miljoen; van bewerkte katoen van \$ 102 tot \$ 34 miljoen; van granen van \$ 318 tot \$ 35 miljoen; van dierlijke voortbrengselen van \$ 352 tot \$ 132 miljoen; van zuivelproducten van \$ 17 tot \$ 5 miljoen, enz. De waarde van den geheelen buitenlandschen handel van de Vereenigde Staten verminderde van 1929 tot 1933 van \$ 9.640 miljoen tot \$ 2.934 miljoen. Veelzeggend is de achteruitgang in het tonnage van binnenkomende en uitgaande vrachten voor de Amerikaansche havens; zoo voor New-York van 65.9 miljoen ton in 1929 tot 42.9 miljoen ton in 1932; voor de andere groote havens beliep het verlies aan tonnage over dezelfde periode 35 tot 43 pCt.

Welke beteekenis aan het bovenstaande met het oog op de werkgelegenheid toekomt, blijkt wel duidelijk uit enkele berekeningen, voorkomend in een onlangs verschenen brochure van „The American Manufacturers Export Association”. Uitgaande van de volkstelling van 1930 komt men tot de conclusie, dat van de 48 miljoen tegen loon tewerkgestelden in de Vereenigde Staten vóór de crisis ongeveer 7 miljoen direct of indirect van den uitvoer afhankelijk waren en ongeveer hetzelfde aantal van den invoer.

In genoemde publicatie wordt erop gewezen, dat beperking van den buitenlandschen handel door beschermende of bijna beschermende rechten noodzakelijk landbouwsteun, reglementeering van de industrie en permanente groote werkloosheid met zich meebrengt. Dat de oplossing van het werkloosheidsvraagstuk voor een goed deel beheerscht wordt door de handelspolitiek, wordt ook duidelijk ingezien door Cordell Hull, die door middel van het sluiten van wederkeerigheids-verdragen tot een afbraak van de bestaande tariefmuren wil komen.

Als bezwaar van een grooten invoer van industriële producten wordt vaak aangevoerd, dat deze de binnenlandsche werkgelegenheid zal schaden. Hiertegen wordt nog opgemerkt, dat havenarbeid, transport e.d. in aanmerking genomen, het artikel, dat geïmporteerd wordt, gemiddeld meer werkgelegenheid in de Vereenigde Staten verschafft dan het artikel, dat wordt geëxporteerd.

INGEZONDEN STUKKEN.

BUITENLANDSCH KRACHTVOEDER EN DE KOSTPRIJS DER MELK.

De Heer J. Horring schrijft ons:

In de E.-S.B. van 22 Jan. jl. schrijft Dr. D. Hoek een artikel over „Beperking van de melkproductie en rationalisatie van het melkveehoudersbedrijf”. Met het uitgangspunt van Dr. Hoek — of eigenlijk met dat van Minister Steenberghe — kan ik me wel vereenigen, echter lijken mij de verdere beschouwingen en conclusies niet voldoende gefundeerd en zelfs ten deele onjuist.

Dr. Hoek begint met het constateeren van enkele feiten. Vergeleken met 1930 zien wij in 1935 een toeneming van het aantal melk- en kalkkoeien. En wel in voornamelijk boterproduceerende provincies een toeneming van 14 pCt. en in provincies, waar men zich meer op de productie van kaas en consumptiemelk toelegt, een toeneming van 4 pCt. Schattendewijze is de boterproductie van 1935 ook 14 pCt. toegenomen, vergeleken met 1930. Terecht ziet Dr. Hoek verband tusschen deze cijfers.

Hij vraagt zich nu af hoe deze uitbreiding mogelijk was in verband met het beschikbare voedsel. Zijn redeneering is nu: „Gras en hooi zijn nog steeds het gewas van eigen bodem, waar de koe in hoofdzaak op teert”. Het grasareaal is nagenoeg niet uitgebreid. Aangenomen mag worden, dat de vruchtbaarheid van den bodem niet is toegenomen en tevens, dat in 1930 reeds al het beschikbare gras en hooi door het vee

verbruikt werd. De conclusie van Dr. Hoek luidt dan ook: „de beesten, waarmee men na 1930 den melkveestapel heeft uitgebreid, behooren alle tot die koeien, die — in verband met het beschikbare voedsel van het door den veehouder gebruikte land — als een „te-veel” zijn aan te merken. Alleen door „aanschaf van buiten het bedrijf geproduceerd voer kunnen zij op den been worden gehouden.

„Beschouwt men de geheele melkveehouderij van Nederland als één bedrijf, dan geldt ook hiervoor hetzelfde principe. Het aantal koeien, met hun aanschaf van stieren en jong vee, dat boven een bepaald, door de totale voederproductie van den Nederlandschen bodem aangegeven, limite wordt aangehouden, kan alleen leven als gevolg van den aanschaf van buiten Nederland geproduceerd voer.”

Het had aanbeveling verdiend om deze conclusie even te verifiëren met de statistische gegevens, zooals uit onderstaand staatje blijkt.

Invoer van de voornaamste voedermiddelen (per ton).

	1930	1935
Rogge	183.776	75.797
Gerst	535.140	295.256
Haver	158.247	38.245
Mais	1.125.788	886.389
Totaal granen.....	2.002.951	1.295.687
Lijnkoek en -meel	120.909	51.410
Grondnotenkoek en -meel.....	76.457	17.101
Sesamkoek en -meel	4.964	718
Soyakoek en -meel.....	33.329	8.897
Cocoskoek en -meel	16.121	22.266
Totaal eiwitrijke voedermiddelen	251.780	100.392
Lijnzaad (slagzaad)	254.501	402.010
Kool- en raapzaad.....	9.631	7.660
Grondnoten	109.691	142.797
Soyabonen	19.231	79.135
Copra	96.826	67.326
Palmpitten	29.331	37.786
Totaal olieozaden en -vruchten..	519.211	736.714

De invoer van granen is dus met ruim 700.000 ton of 35 pCt. afgenomen. De invoer van eiwitrijk krachtvoer is met 150.000 ton afgenomen, evenwel wordt dit juist gecompenseerd door een toeneming van oliehoudende zaden en vruchten met 218.000 ton, als men rekent, dat 70 pCt. hiervan — wat zeker niet te laag geschat is — als bijproduct van de oliebereiding in veekoeken terecht komt. Deze cijfers wijzen dus niet op een uitbreiding van den veestapel; zij zouden eerder een inkrimping doen verwachten.

De uitbreiding van den veestapel is echter een feit. Hoe is deze dan mogelijk geweest, terwijl de invoer van voedermiddelen is afgenomen?

Ieder, die in den landbouw thuis is, weet, dat weliswaar de koe „in hoofdzaak” op gras en hooi teert, maar dat dit „in hoofdzaak” niet beteekent bijna uitsluitend. De bijzaken zijn zeer belangrijk, vooral in de gemengde bedrijven, die juist veel voorkomen in de boterproduceerende provincies.

Een groot deel van het bouwland staat in dienst van de veeteelt. Haver wordt veel in garven (ongedroscht), echter ook als stroo en korrel apart gevoerd. Roggestroo en -meel verdwijnt voor een belangrijk deel in de koeienmaag. Voederbieten, suikerbietenkoppelen en zelfs aardappels, bij lage prijzen, vormen een niet te verwaarloozen deel van het voederantsoen. Speciaal van belang is evenwel de teelt der groenvoedergewassen, als serradella, wikken, klaver, spurrie en knollen. Deze gewassen nemen geen extra oppervlakte bouwland in beslag, maar worden als tweede vrucht in den stoppel van een graangewas verbouwd. Het beteekent dus een intensievere bebouwing. De laatste jaren is deze teelt sterk toegenomen, daar het steeds meer in zwang komende „inkuilen”, bewaring van deze voedermiddelen voor den staltijd mogelijk maakt.

Er is evenwel een nog veel belangrijker bron voor de voedertoeneming van het rundvee. Bij de telling in Mei/Juni 1930 waren er totaal in Nederland 2.017.781 varkens; Febr. 1935 waren er 1.389.460 en in Aug. 1935 waren er 1.629.377 varkens. De varkens werpen vooral in het voorjaar en den zomer, terwijl de vleesch- en spekconsumptie meer in den winter plaats vindt. In het najaar zullen er dus steeds meer varkens zijn dan in het voorjaar, bij een overigens constante varkensstapel. Om dus het aantal varkens in 1935 te vergelijken met het aantal in Mei/Juni 1930, kunnen wij het best het gemiddelde van de beide tellingen in 1935 nemen. Globaal genomen kan men dan zeggen, dat er in Mei/Juni 1935 totaal 1.500.000 varkens waren. Vergeleken met 1930 dus een vermindering van 500.000 of 25 pCt.

Naast de inkrimping van de varkensteelt is de vermindering van het aantal kippen zeer belangrijk. Tot mijn spijt heb ik hier geen exacte gegevens over kunnen vinden. Waarschijnlijk blijft men nog aan den veiligen kant als men hier ook den achteruitgang op 25 pCt. schat.

Het spreekt vanzelf, dat een dergelijke inkrimping van de varkens- en pluimveesteelt een groote hoeveelheid voedermiddelen deed vrijkomen. De varkenshouderij dreef in de gemengde bedrijven voor een belangrijk deel op zelfverbouwde rogge, gerst en aardappelen. Toen deze voedermiddelen hun bestemming voor een deel kwijt raakten, vonden zij hun weg naar de rundveehouderij. Het is dan ook volkomen begrijpelijk, dat juist in gebieden met veel gemengde bedrijven de boterproductie toenam. De rogge vormt na denaturatie een goedkoop krachtvoeder, terwijl de vrijgekomen arbeid — meestal van de gezinsleden — zich liever met een geringe beloning tevreden stelt, dan braak te liggen.

De beperking van den jongveestapel der laatste paar jaren heeft ook nog voeder vrij gemaakt. De beperking van het aantal kalveren is wel een zeker, maar tevens een langzaam werkend middel om tot verkleining van den melkveestapel te komen. Het aantal lactatieperioden van een koe is namelijk niet scherp begrensd. Door de melkkoeien een paar jaar langer aan te houden is uitbreiding mogelijk zonder extra toevoer van jonge koeien.

Ook de zeer goede graanoogst in 1934 zal van invloed zijn geweest op de voederruimte in 1935.

* *

Hoewel dus de uitbreiding van den melkveestapel in geen geval is terug te voeren op vermeerderden import van krachtvoeder, kan toch niet ontkend worden, dat nog steeds een aanmerkelijk deel der melkproductie met behulp van ingevoerd krachtvoeder geschiedt. Voor dit deel der melkproductie zou dan dus het verdere betoog van Dr. Hoek nog kunnen gelden. Evenwel zonder nadere bewijsvoering met becijferingen, naar aanleiding van gegevens aan de werkelijkheid ontleend, is de stelling van Dr. Hoek, dat deze extra hoeveelheid melk, geproduceerd met behulp van buitenlandsch krachtvoeder, een hooger kostprijs zou hebben dan de overige melk, niet te aanvaarden¹⁾. Misschien is Dr. Hoek op deze gedachte gekomen, door toepassing van de wet der afnemende meeropbrengsten (dus toenemende kosten per eenheid), waaronder een groot deel der productie in den landbouw immers geschiedt. Ziet men de productie in zijn geheel dan ligt inderdaad deze gedachte voor de hand. Het is echter te simplistisch gezien.

De vergrooting van de melkproductie kan op twee

¹⁾ De opmerking van Dr. Hoek in het naschrift op het ingezonden stuk van Dr. Ir. M. D. Dijt in E.-S.B. van de vorige week, dat „melk, afkomstig van koeien, die *alleen* op graan en veevoer zouden leven” aanmerkelijk duurder zou zijn dan de overige melk, heeft geen zin. Het gestelde is een irrealis. Waarschijnlijk zou melk *alleen* met behulp van roggestroo geproduceerd, nog duurder zijn. Dit geval is even onwettelijk. Het krachtvoeder maakt altijd slechts een deel van het voederrantsoen uit.

manieren plaats vinden. Men kan de productie per koe opvoeren door extra bijvoeding en men kan ook het aantal koeien vergrootten.

Hoe is het verloop van den kostprijs bij intensievere exploitatie van de koe? In de voedingsleer splitst men het benodigde voeder in twee deelen. In de eerste plaats heeft de koe een zekere hoeveelheid voedingsstof noodig voor de instandhouding van het lichaam, daarnaast een zekere hoeveelheid voor de melkproductie. Dit onderhoudsvoer zou men de „vaste kosten”¹⁾ van de productie kunnen noemen. Deze „vaste kosten” zijn er oorzaak van dat de gemiddelde kostprijs der melk per liter grafisch een paraboolachtig verloop heeft. Des te meer liters melk de koe geeft, des te geringer bedragen de „vaste kosten” per liter omgeslagen. Dit gaat echter niet in het oneindige door. Los van het onderhoudsvoer gezien, kost elke volgende liter meer aan voedingsstof, terwijl aan de grootte der melkgift ook een fysieke grens gesteld is. Stel de koe kan in het begin der lactatieperiode ten hoogste 25 liter melk per dag voortbrengen. Het is dan waarschijnlijk, dat de laatste 5 liter zooveel extra voeder zouden kosten, dat de gemiddelde kostprijs weer gaat stijgen. De minimale kostprijs per liter zou dan bijv. bij een melkgift van 20 liter liggen.

Bij voldoende grasgroei zal in de wei waarschijnlijk geen krachtvoer noodig zijn om dit optimum te bereiken. Gedurende den staltijd zal echter steeds krachtvoeder noodig blijken om deze optimale hoeveelheid melk te verkrijgen. Het krachtvoeder is meestal niet alleen een quantitative vermeerdering van het voederrantsoen, maar geeft er tevens een andere kwalitatieve samenstelling aan. Het is veelal onmisbaar om het eiwittekort aan te vullen. Zzoals bekend zal zijn, richt zich de grootte der productie naar de voedingsstof, die in het minimum is.

Of nu de melkproductie in Nederland overal, of in sommige bedrijven, uitgebreid is boven dit optimum is moeilijk uit te maken. Pas op grond van een zeer groot aantal berekeningen van voederrantsoenen valt hier een conclusie te trekken. Waarschijnlijk bezitten de adviesbureau's voor veevoeding van de onlangs benoemde bedrijfsconsulenten binnenkort voldoende gegevens voor een onderzoek in deze richting.

Vindt de uitbreiding van de melkproductie evenwel plaats door het grooter worden van het aantal koeien — en dat blijkt inderdaad het geval te zijn —, dan is zonder meer niet in te zien, waarom de kostprijs van de melk zou stijgen. Het is duidelijk, dat deze grootere veestapel alleen kan bestaan door de portie gras en hooi te verminderen en dit te vervangen door stroo, groenvoeder en krachtvoeder, hetzij dit laatste dan in buitenland of binnenland wordt voortgebracht. Het is mogelijk, dat dit krachtvoeder een duurder voeder is. Dit mag echter niet a priori worden aangenomen. Wat het duurste is hangt geheel af van de verhouding tusschen voedingswaarde en prijzen, terwijl de noodzakelijke complementariteit hierbij niet uit het oog mag worden verloren. In landbouwkringen leeft juist de gedachte, dat de lage prijzen van het krachtvoeder de uitbreiding van de melkproductie gestimuleerd hebben en indirect — via lagere zuivelprijzen — de beloning van in eigen bedrijf voortgebracht veevoer hebben doen dalen.

* *

Voor zoover de export werkelijk verliesgevend is en ook geen betekenis heeft om de buitenlandsche markt te behouden, heeft productie met behulp van ingevoerd krachtvoeder geen zin. Zonder nader bewijs mag men er echter niet van uitgaan, dat er een „dure hotertop” zou bestaan, als gevolg van de productie met ingevoerd krachtvoeder. Evenmin mag dus

¹⁾ De kosten van het onderhoudsvoer zijn maar een deel van de vaste kosten; natuurlijk behooren ook de vaste lasten van het geheele bedrijf, voorzover zij verband houden met het aantal koeien, in rekening te worden gebracht. Dit versterkt alleen de tendens nog.

geconcludeerd worden, dat beperking van de melkproductie door stopzetting van den invoer van krachtvoeder tot een lageren kostprijs zou leiden.

Een beperking van de melkproductie, zóó dat het overblijvende zooveel mogelijk op het binnenlandsche voederfundament steunt, lijkt mij evenwel óók gewenscht bij gelijkblijvende productiekosten. En wel enkel en alleen om een verliesgevende export te vermijden. Dit binnenlandsche voederfundament sluit dan tevens het bouwland in, voorzover het in dienst staat van de veehouderij, en ook de bijproducten van fabrieken, die oliehoudende zaden e.d. verwerken.

Voor men evenwel tot inkrimping van den veestapel concludeert, dient men zich eerst nog wel eens terdege af te vragen of de binnenlandsche afzet niet vergroot kan worden. Boter en margarine dienen aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen te worden, wat betreft verschillen in kwaliteit en kosten (nationaal-economisch gezien) en de beteekenis van deze beide bedrijfstakken voor de volkswelvaart in het algemeen en de werkgelegenheid in het bijzonder.

Blijft vermindering van de melkproductie niettemin geboden, dan is het van veel belang, dat deze inkrimping tevens tot verlaging van den kostprijs leidt.

Evenals de uitbreiding kan de inkrimping der melkproductie op twee manieren plaats vinden.

1o. Door minder krachtige voeding van hetzelfde aantal koeien.

Zijn de eenheden voedingsstof even duur in binnenlandsch voeder als in geïmporteerd krachtvoeder en is de productie per koe bij benadering optimaal, dan zal bij extensivering de kostprijs juist stijgen. Zijn de eenheden krachtvoeder duurder, dan zal bij vervanging van dit duurdere voeder door goedkoper het optimum iets verschuiven en is kostprijsverlaging door inkrimping mogelijk. Is de melkgift, boven het optimum opgevoerd, dan daalt bij inkrimping steeds de gemiddelde kostprijs per liter melk.

2o. Door het aantal koeien te verminderen.

Een willekeurige vermindering van het aantal leidt alleen tot verlaging van den kostprijs der melk als het ingevoerde krachtvoeder duurder is dan het binnenlandsche voeder. Is dit krachtvoeder goedkoper, dan is zelfs een verhooging van den kostprijs te verwachten.

Zeker is men van het resultaat, als men bij inkrimping van den veestapel de minst productieve dieren weet uit te schakelen. Hier is inderdaad een „dure botertop” aanwezig. Wat het overige betreft is eerst nader onderzoek geboden.

Naschrift. Ik had niet gedacht, den lezers van E.-S.B. zóó elementaire uiteenzettingen te moeten geven als waartoe de heer Horring mij dwingt. Stel, dat ik een boerderij met 20 koeien bezit. Zij leven niet uitsluitend van, maar toch op een *maximum* van voedermiddelen uit eigen bedrijf. Méér levert dit bedrijf ook niet op. Ik koop er nu nog drie koeien bij. Ook het voer, dat zij noodig hebben, moet nu worden bijgekocht. Hoeveel is dit? Precies zooveel als noodig is voor de voeding van 3 koeien. Ik koop dit voer in den vorm van graan en veekoek. Wil dit zeggen; dat ik de nieuw aangeschafte koeien nu ook uitsluitend met graan en veekoek voer?

Natuurlijk niet. Het reeds aanwezige voer en het nieuw bijgekochte voer wordt op de meest doelmatige wijze onder de 23 koeien tezamen verdeeld. En toch ben ik, voor *calculatie-doelenden*, d.w.z. in abstracto, gerechtigd te zeggen, dat deze koeien uitsluitend leven op bijgekocht voer. Ik ben dus ook gerechtigd te zeggen, dat de melk van de oude koeien, voor wat den post „voedermiddelen” aangaat, tot denzelfden kostprijs als vroeger wordt geproduceerd, maar dat de melk van de nieuwe koeien, voor wat den post „voedermiddelen” aangaat, een geheel anderen kostprijs heeft, t.w. een zoodanigen kostprijs als werden die koeien uitsluitend met graan en veekoek gevoerd. Van dit recht heb ik gebruik gemaakt. Wie wetenschappelijk

redeneert, moet met abstracties weten om te gaan. Een abstracte koe is een reken-eenheid. Zij is even weinig reëel als een cijfer. Maar zonder cijfers kan ook de heer Horring het niet doen!

Het landbouwbedrijf is oneindig verwickeld. Iedere opmerking daarover biedt dus gelegenheid tot het maken van honderd excursies. Dit bewijst de heer Horring. Het zou slechts tot vertroebeling van het principe, dat ik heb opgesteld, aanleiding geven, indien ik hem daarbij volgde. Dankbaar zij men den gene, die in een verwarde materie een paar eenvoudige lijnen weet aan te geven, waaruit een scherp omschreven conclusie volgt. Niet mij komt de eer daarvan toe. Ook Minister Steenberghe niet. Wel wijlen Dr. Ir. C. Kooy, wiens vroegtijdige dood een ónschatbaar verlies voor den landbouw beteekent en die het principe van den „aangepasten veestapel”, met de door mij zeer in het kort ontwikkelde consequenties daarvan, heeft geponeerd. Indien men, na wat ik hierboven heb opgemerkt, mijn aantekening No. 2 bij het stuk van den heer Dijt (E.-S.B. van 5 Febr. jl.) nog eens nalezen wil, dan zal men zien, dat mijn conclusie onaangetast blijft. Het is niet alleen *mogelijk*, dat het importvoer een duurder voeder is; dit wordt ook niet *a priori* aangenomen; het wordt door een eenvoudige calculatie *bewezen*. De botertop, als gevolg van de uit een economisch oogpunt dwaze uitbreiding van den melkveestapel ontstaan, is dus wel degelijk extra duur.

Mijn conclusie is enkel omver te werpen door het leveren van het bewijs, óf dat de melkveestapel *niet* is uitgebreid, óf dat de nieuw bijgekomen beesten *niet* op importvoer leven. Tot het eerste wordt geen poging gedaan. Voor wat het tweede betreft, de heer Horring suggereert, dat uit den Nederlandschen bodem heel wat voedermiddelen voor den rundveestapel kunnen zijn vrijgekomen. Het gaat hier echter in hoofdzaak om verschuivingen tusschen de voederbehoefte van den varkens-, den pluimvee- en den rundveestapel, verschuivingen, die als zoodanig niet van belang zijn voor het probleem. Dit zal zoo dadelijk blijken. Daarenboven, ook op dit punt verdringt men licht in het detail. Ziehier de groote lijn. Zooals iedere groote lijn is zij door critiek op bijzonderheden gemakkelijk te vertroebelen; behoudens niet essentieele correcties, doet dit aan haar juistheid echter niets af.

Voor runderen, varkens en kippen tezamen wordt heel wat geïmporteerd. Die import wordt alleen tot een minimum beperkt, indien en rundvee, en varkens, en kippen leven op een maximum van voedermiddelen, door den Nederlandschen bodem voortgebracht. Heelemaal kan die import niet worden stopgezet, want de Nederlandsche bodem levert, óók voor een „aangepasten veestapel”, niet voldoende eiwitrijke voedermiddelen op. Zoo lang echter die import groot genoeg is, om er en wat de „aangepaste veestapel” noodzakelijkerwijs aan bijvoer uit het buitenland betrekken moet, en wat de boventallige beesten voor hun complete voeding noodig hebben, uit te voldoen, zoolang ben ik gerechtigd te zeggen, dat die boventallige koeien *uitsluitend* uit import leven. Een duidelijk en onweerlegbaar bewijs? Zoodra ik die koeien afschaf, vermindert de voederbehoefte hier te lande met precies *die* hoeveelheid, die als onderhouds- en productievoer voor die koeien noodig was; een overeenkomstige hoeveelheid was uit import beschikbaar; het is dus zonneklaar, dat ik nu niet mijn binnenlandsche voederproductie verminder, maar dat ik den import van de desbetreffende hoeveelheid stopzet. Schaf ik die koeien weer aan, onmiddellijk ga ik dan opnieuw tot den import van diezelfde hoeveelheid over. Zóó zeker is het, dat die koeien ook thans *uitsluitend* op importvoer leven.

Want dat de geïmporteerde hoeveelheden hiertoe meer dan voldoende zijn, staat vast. De heer Horring zal dit voor zichzelf wel willen berekenen. H.

ONTVANGEN BOEKEN.

Economic relations of the Netherlands Indies with far eastern countries door E. D. van Walree. (1935; Uitgave van de „National Council for the Netherlands and the Netherlands Indies of the Institute of Pacific relations”. 44 pag. Prijs f 0.75).

Op een heldere en onderhoudende wijze schildert schrijver de handelingen van de O.I.C., het eerste contact met het Verre Oosten, de ontsluiting van Japan en de positie van China en de Chineezzen rondom de Pacific. De Chineesche, Japansche en Nederlandsche kooplieden onderhouden de economische betrekkingen tusschen Nederlandsch-Indië en Oost-Azië en beconcurreren elkaar. De toekomst zal doen zien, wie de beste is en wie zal winnen.

Het werkje is, gezien de tegenwoordige Pacificverhoudingen, zeer actueel en is samengesteld voor de zesde conferentie van de „Institute of Pacific relations” in 1936 te Californië te houden.

Drei Ursachen der Arbeitslosigkeit door Wladimir Woytinsky. (Genève 1935; Internationales Arbeitsamt. Prijs Zw. Fr. 4.—).

De drie oorzaken van de werkloosheid hebben betrekking op de demographische, technische en economische factoren. Van demographisch standpunt is de na-oorlog-sche periode in tweeën te scheiden. Tot 1930 was de toevloeiing van arbeidskrachten door 3 factoren bepaald. 1e. Sterke stijging van de bevolking in de beroepsleeftijden; 2e. afschaffing van de overleveringen van den oorlogstijd, toen vele vrouwen tijdelijk in het bedrijfsleven waren opgenomen; 3e. teruggang van de internationale bevolkingsbewegingen. Na 1930 ondervond de arbeidsmarkt in Duitschland, Engeland, Frankrijk, Italië en andere landen een verlichting van den kant van het aanbod. Daardoor werd de invloed van de daling van de productie op de werkgelegenheid verzwakt.

De absolute of relatieve teruggang van de opname-capaciteit van de industriële beroepen is aan de verandering in het groeitempo van de industriële productie enerzijds en de verandering van de overheidsprestatie anderzijds toe te schrijven. In vele landen nam vóór den oorlog de omvang van de productie sneller toe dan de productie per hoofd. Vóór de crisis vond in Engeland, de Ver. Staten, Japan en Noorwegen het omgekeerde plaats. De werkloosheid in de drie laatstgenoemde landen vóór de crisis wordt door den schrijver als technologisch van aard beschouwd. Iets gecompliceerder is de toestand in Engeland, waar de wanverhouding eerder aan de langzame ontwikkeling van de productie is toe te schrijven.

De derde oorzaak is de crisis, die overal de industriële bedrijvigheid sterk heeft beperkt.

Industrielle Werbung. So kann man's besser machen. Vom Splint bis zur Dampfturbine, door Ing. F. Schmidt. (Stuttgart-Weenen 1935; Forkel & Co. Verlag für Wirtschaft und Verkehr. Linnen dubbelband. R.M. 28.—).

Dit werk, waarvan 96 van de bijna 300 pagina's reclame-afbeeldingen geven met critische opmerkingen en vergelijkingen, breekt een lans voor meer moderne reclames voor technische industriële producten. Terwijl men er ten aanzien van merkartikelen veelal in slaagt door pakkende slagzinnen en goede afbeeldingen kooplust op te wekken, blijft de „Industrielle Werbung” hier achter en blijven sommige fabrieken jaren achtereen een verouderde advertentie plaatsen. Naast critiek geeft de schrijver, die jaren lang als reclame-ingenieur in de Roer-industrie werkzaam was, ook schetsen en uitwerkingen van advertenties, welke door besproken veranderingen en verbeteringen doeltreffender gemaakt kunnen worden. Vooral

Amerikaansche advertentiën worden door hem veelal als voorbeeld gesteld.

Psychologie van het bedrijfsleven. Problemen en resultaten der psychotechniek door Prof. Dr. G. Révész. (Haarlem 1935; De Erven F. Bohn N.V. Ing. f 3.75, geb. f 4.75).

De tweede druk van dit boek is, tengevolge van de snelle ontwikkeling der psychotechniek als ook van de veranderde tijdsomstandigheden op vele plaatsen aangevuld en gewijzigd. Een nieuw hoofdstuk werd opgenomen over de sociologische selectie van arbeidskrachten, welk probleem tot nu toe in de psychologische literatuur niet werd behandeld.

Poland and her economic development door Dr. Roman Górecki. (Londen 1935; George Allen & Unwin Ltd. 124 pag. Prijs 3/6).

De schrijver, president van de „National Economic Bank” te Warschau beschrijft achtereenvolgens de algemeene economische omstandigheden, de economische ontwikkeling na het herstel van de onafhankelijkheid, de productie- en distributieproblemen, de communicatiemiddelen en den buitenlandschen en overzeeschen handel en tenslotte de in Polen genomen maatregelen om de crisis te boven te komen.

Gids voor Incourante Fondsen 1936. Broekman's Commissiebank voor Incourante Fondsen N.V. (Amsterdam; C. A. Spin & Zoon N.V.).

MAANDCIJFERS.

HYPOTHEEKRENTEN IN NEDERLAND.

	Amsterdam	Arnhem	Den Haag Volle eigendom	Den Haag Erfpacht	Middelburg	Rotterdam	Zwolle
1933.....	4.67	4.98	4.93	5.01	4.98	4.70	4.89
1934.....	4.49	4.65	4.69	4.95	4.89	4.52	4.65
1935.....	4.54	4.54	4.58	4.80	4½	4.40	4.44
Jan. 1934 ..	4½ ¹⁾	5	5.—	5	5	4.50	4½
Febr.	4½	5	4.69	5	5	4.68	5
Mrt.	4½	5	4.64	5	5	4.55	5
April	4½	4½	4.70	5	5	4.50	4½-5 ²⁾
Mei	4½	4½	5.—	5	5	4.50	4½-5
Juni	4.55 ³⁾	4½	4.50	—	5	4.50	—
Juli	4.50	4½	4.78	5	5	4.50 ⁴⁾	4½-5
Aug.	4.42	4½	4.50	5	5	4.56	4½-5
Sept.	4.33	4½	4.75	—	5-4½	4.50	4½-5
Oct.	4.37 ⁵⁾	4½	4.50	4.92	4½	4.50	—
Nov.	4.25	4½	4.59	4.87	4½	4.50	4-½
Dec.	4.25	4½	4.58	4.75	4½	4.47	4-½
Jan. 1935 ..	4.42	4½	4.50	5	4½	4.36	4-½
Febr.	4.42	4½	4.65	4.76	4½	4.23	—
Maart	4.50	4½	4.67	4.78	4½	4.30	4-½
April	4.50	4½	4.50	4.75	4½	4.50	4½
Mei	4.37 ⁵⁾	4½	4.25	5	4½	4.25	4½-½
Juni	4.57 ⁵⁾	4½	—	—	4½	4.37	4½
Juli	4.44	4½	4.50	4.75	4½	—	4½
Aug.	4.50	4½	4.22	4.50	4½	—	4½
Sept.	4.75	4½	4.75	4.90	4½	4.60	4½
Oct.	4.75	4½	4.75	—	4½	4.60	4½
Nov.	4.67	4½-½	4.71	4.75	4½	4.25	4½
Dec.	— ⁵⁾	4½-½	4.86	—	4½	4.50	4½

1) Op erfpacht 4½ %.

2) Bij extra veel overwaarde, b.v. 50 %, bedroeg de rente 4½ %.

3) Op erfpacht 4½ %.

4) Voor hypotheek tot een gezamenlijk bedrag van f 34.500.— en 4.25 % voor een hypotheek van f 10.000.—

5) Geen le hyp. gepasseerd, door stagnatie in hyp. crediet.

Nadruk verboden.

Aanvoeren in tons van 1000 kg.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	9/15 Febr. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	9/15 Febr. 1936	Sedert 1 Jan. 1936	Overeenk. tijdvak 1935	1936	1935
Tarwe	23.861	149.145	142.269	1.000	3.665	1.127	152.810	143.396
Rogge	3.050	30.339	28.279	—	—	250	30.339	28.529
Boekweit	—	2.658	4.545	100	100	—	2.758	4.545
Mais	15.421	113.254	121.224	1.250	21.826	17.018	135.080	138.242
Gerst	6.223	49.864	33.900	975	2.483	3.576	52.347	37.476
Haver	1.232	8.628	10.073	—	—	460	8.628	10.533
Lijnzaad	437	20.612	8.330	12.097	34.946	73.797	55.558	82.127
Lijnkoek	3.325	11.355	978	—	—	—	11.355	978
Tarwemeel	486	2.697	2.969	100	664	780	3.361	3.749
Andere meelsoorten	756	4.554	6.120	—	566	551	5.120	6.671

STATISTISCH OVERZICHT

Table with columns: GRANEN EN ZADEN, TUINBOUWARTIKELEN, VLEESCH. Rows: 1925-1935, Jan-Dec 1934, Jan-Dec 1935, Jan-Dec 1936. Sub-columns: TARWE, ROGGE, MAIS, GERST, LIJNZAAD, WITTE KOOL, UIEN, ROODE KOOL, RUND-VLEESCH, VARKENS-VLEESCH.

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nos. van 8, 15 Aug. 1928, 25 Febr. 1931 en 15 Febr. 1933. 2) Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2 van Jan. 1931 tot 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. 3) Tot Canada Van 19 Sept. '32 tot 24 Juli '33 62/63 kg Z.-Russ. van 24 Juli '33-7 Oct. '35 64/65 kg La Plata. 4) 1 Febr. 5) 8 Febr. 6) 15 Febr. 7) 6 Febr. 8) 13 Febr. 9) 4 Febr. 10) 7 Febr. 11) 14 Febr.

Table with columns: MINERALEN, TEXTIELGOEDEREN, DIVERSEN. Rows: 1925-1935, Jan-Dec 1934, Jan-Dec 1935, Jan-Dec 1936. Sub-columns: STEENKOLEN, PETROLEUM, BENZINE, KATOEN, WOL gekamde Australische, WOL gekamde Australische Crossbred Colonial Carded, KOE-HUIDEN, KALK-SALPETER.

1) Jaar- en maandgem. afger. op 1/8 pence. 2) 1 Febr. 3) 8 Febr. 4) 15 Febr. 5) 5 Febr. 6) 12 Febr. 7) 6 Febr. 8) 13 Febr. 9) 4 Febr. 10) 11 Febr.

AN GROOTHANDELSPRIJZEN 1)

Table with columns for ZUIVEL EN EIEREN (Boter, Kaas, Eieren) and METALEN (Koper, Lood, Tin, IJzer, Gieterij-IJzer, Zink, Goud, Zilver). Rows show monthly price data from 1925 to 1936.

6 Sept. 1932 79 K.G. La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2 3) Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2, van Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2, van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 K.G. Zuid-Russische. Van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3

BOUWMATERIALEN KOLONIALE PRODUCTEN

Table with columns for BOUWMATERIALEN (Vurenhout, Steenen, Cacao, Copra, Koffie, Rubber) and KOLONIALE PRODUCTEN (Suiker, Thee, Indexcijfer). Rows show monthly price data from 1925 to 1936.

1.B. Alle Ponnennoteeringen vanaf 21 Sept. '31 zijn op goudbasis omgerekend; de Dollarnoteeringen vanaf 20 April '33 zijn in verhouding van de depreciatie van den Dollar t.o.v. den Gulden verlaagd.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 17 Februari 1936.

		Activa.	
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f 25.280.826,19 Bijbnk. „ 530.662,54 Ag.sch. „ 3.056.176,29	f	28.867.665,02
Papier o. h. Buitenl. in disconto	„		—
Idem eigen portef.	f 1.617.750,—		—
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel.	„		1.617.750,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.)	Hfdbk. f 86.522.156,67 ¹⁾ Bijbnk. „ 5.048.963,80 Ag.sch. „ 36.427.143,73	f	127.998.264,20
Op Effecten	f 123.543.224,58 ¹⁾		—
Op Goederen en Spec.	„ 4.455.039,62		127.998.264,20 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	„		—
Munt, Goud	f 132.600.510,—		—
Muntmat., Goud	„ 542.012.079,37		—
	f 674.612.589,37		—
Munt, Zilver, enz.	„ 21.138.114,59		—
Muntmat., Zilver	„		695.750.703,96 ¹⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfond	„		39.608.321,46
Gebouwen en Meub. der Bank	„		4.600.000,—
Diverse rekeningen	„		9.947.714,85
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	„		15.486.148,55
	f		923.876.568,04

		Passiva.	
Kapitaal	f		20.000.000,—
Reservefond	„		4.049.884,01
Bijzondere reserve	„		5.675.000,—
Pensioenfond	„		9.902.200,81
Bankbiljetten in omloop	„		747.939.090,—
Bankassigatiën in omloop	„		10.267,04
Rek.-Cour. saldo's: { Het Rijk	f 71.055.688,80		—
{ Anderen	„ 57.939.850,72		—
Diverse rekeningen	„		128.995.539,52
	„		7.304.586,66
	f		923.876.568,04
Beschikbaar metaalsaldo	f		346.029.195,20
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„		865.072.990,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	„		—

1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)..... j 71.153.775,—
2) Waarvan in het buitenland..... „ 79.037.721,50

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
17 Febr. '36	132601	542.012	747.939	129.006	346.029	80
10 „ '36	132600	538.132	755.470	113.708	345.082	80
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Belee-ningen	Papier op het buitenl.	Diverse reke-ningen ¹⁾
17 Febr. 1936	28.868	—	127.998	1.618	9.948
10 „ 1936	29.446	—	130.275	1.618	3.339
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
15 Febr. '36 ²⁾	101.040	—	157.600	20.830	29.668
8 „ '36 ²⁾	101.340	—	158.970	20.880	29.400
18 Jan. 1936	80.025	22.249	156.171	24.294	30.089
11 „ 1936	80.025	21.800	160.604	21.901	28.824
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels. buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Belee-ningen	Diverse reke-ningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
15 Febr. '36 ²⁾	2.040	75.660	—	12.550	57
8 „ '36 ²⁾	1.760	78.710	—	10.890	56
18 Jan. 1936	1.916	10.392	58.189	11.307	57
11 „ 1936	1.637	10.361	58.962	11.203	56
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities	
				Disc. and Advances	Securities
12 Febr. 1936	201.221	399.281	61.247	13.408	14.564
5 „ 1936	201.188	399.833	60.695	14.440	13.855
22 Juli 1914	40.164	—	29.317	—	33.633

Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. 1)
			Bankers	Other Accounts		
12 Febr. '36	79.190	10.981	103.627	36.302	61.941	41,0
5 „ '36	79.415	10.989	102.877	37.025	61.355	40,6
22 Juli '14	11.005	14.736	—	42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wis-sets	Waarv. op het buitenl.	Belee-ningen	Renteloos voorschot v. d. Staat
7 Febr. '36	64.975	682	220	10.578	1.314	5.641	3.200
31 Jan. '36	65.223	681	9	10.525	1.315	5.523	3.200
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort. k.	Parti-culieren
7 Febr. '36	5.708	2.368	80.617	89	2.736	8.292
31 Jan. '36	5.708	3.148	81.503	72	2.726	8.088
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Sluitpost activa.

DUITSCHE RIJKSBANK.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken ¹⁾	Deviezen als goud-dekking geldende	Andere wissels en cheques	Belee-ningen
7 Febr. 1936	76,6	20,3	5,2	3.749,5	53,9
31 Jan. 1936	76,6	20,3	5,1	3.884,0	72,1
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa ²⁾	Circu-latie	Rekg.-Crf.	Diverse Passiva
7 Febr. 1936	349,2	654,3	3.920,3	610,3	265,4
31 Jan. 1936	349,1	696,5	4.097,8	679,4	270,2
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,—	40,0

1) Onbelast. 2) W.o. Rentenbankscheine 7 Febr., 31 Jan. resp. 23, 10 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1936	Goud		Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Munt							Schatkist	Partic.
13 Febr.	3.398	65	1.240	77	160	40	4.089	18	866	
6 „	3.403	64	1.242	84	160	40	4.108	13	865	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad			Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certifi-caten ¹⁾	„Other cash” ²⁾	In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
29 Jan. '36	7.659,5	7.643,9	346,6	7,1	4,7
22 „ '36	7.635,5	7.619,3	336,9	6,4	4,7

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. 3)	Algem. Dek-kings-perc. 4)
29 Jan. '36	2.430,3	3.599,7	6.642,5	130,6	78,2	—
22 „ '36	2.430,3	3.608,0	6.613,4	130,7	78,0	—

1) Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59,0 cents werd gedevalueerd.

2) „Other Cash” does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes.

3) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opelschbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 4) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en belee-n.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal Depo-sito's	Waarvan time deposits
22 Jan. '36	5	8.073	12.896	4.764	25.429	4.892
15 „ '36	2	8.125	12.788	4.778	25.455	4.898

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of Eng-land zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de be-treffende valuta.